

Шакир Селим

ОКЪУЙЫДЖЫМА

Бу китап иждадымнынъ сонъмы, ортасы,
Бельки шербетидир, бельки тортасы,
Бельки «къайнатмамнынъ» дамсыз сорпасы,
– Окъуйыджым, озюнь кыймет кесерсинъ.

Сатырларда биревлер танырлар озюнь,
Биревлер айретнен тикерлер козюнь,
Эр фырсаат кельгенде яздым чин сёзюм,
Такъдир кефинимни озюнь бичерсинъ.

Геджелер озюмнен озюм къалгъанда,
Ильхамым де сёнип, де гуръ янгъанда,
Эр сефер къалемим эльге алгъанда,
Самимий окъуйыджым, тек сени анъдым.

Бинъ тюрюлю шубелер кыйнап якъкъанда,
Умютсиз тенимден къан-тер акъкъанда,
Азраиль тёпеме келип саркъкъанда,
Окъуйыджым, тек сенинъ эшкъынънен яндым.

Билемен, кунъ-кунъден эксильмектесинъ,
Тиль бильмей тамырдан кесильмектесинъ,
Эждатлар хатрасын эп сильмектесинъ,
Тильсиз бир миллетке чеврильмектесинъ.

Чобан-задемизни окъуп олмасанъ,
Номан-задемизни окъуп олмасанъ,
Озь тувгъан юртунъда кимсинъ ве несинъ?
Эджель тёшегинде яткъан миллетсинъ...

Багъышла кенъезге кельгенде джаным,
Сени бойле титис сёзлернен анъдым,
Барсын, тильсиз тенде къурусун къаным,
Тильсизлик бетердир ватансызлыкътан.

Тильсизлик бетердир бинъ акъсызлыкътан,
Козьяшын къурумаз олмаса тилинъ...
Тувгъан тиль энъ буюк Ватанынъ-Илинъ,
Тильнен къуртулырсынъ батакъ-сазлыкътан!

Озь тувгъан тилинъден лезет алмасанъ,
Озь тувгъан тилинънен гъурурланмасанъ,
«Ант эттим!» дегенде джошып янмасанъ,
Не озюнь къалырсынъ, не къалыр сесинъ.

Дюнъяда Иман ве Ватан екаяне,
Ватанда Миллет, Тиль ве Джан екаяне.
Тувгъан тилинъ иле миллетнен, дерсинъ,

Барсынъмы, ёкъсынъмы Тильде корерсинъ!

МЕНИМ БИР ДАВАМ – ВАТАН ДАВАСЫ

Ич бир давам ёкътыр дюнья малына,
Меним бир давам – тек Ватан давасы.
Къалсам да бир аджиз инсан алына,
Манъа къувет бере Ватан авасы.
Манъа къувет бере хорлангъан топракъ,
Къанымны къутурта денъиз далгъасы.
Тенимни титрете сараргъан япракъ,
Козюме нур бере кунеш алкъасы.
Тувгъан чёллеримде къуругъан ювшан
Къокъусын авлигип ютам ичиме.
Ана, къулакъ тиклеп къачты бир тавшан,
Кучь къоша шу тавшан биле кучюме.
Чёлнинъ ортасында бир ногъай кою, –
Эвлери джантайгъан, исары баткъан...
Къалмагъан урувы, къалмагъан сою,
Шу койдир къальбиме умютлер къаткъан...
Сывашнынъ агъарып къаткъан тузлары,
Сакънынъ балчыкълары, батакъ-сазлары,
Сайби олмагъан Орнынъ къапысы –
Гузельми-чиркинми – булар эписи
Манъа къувет берген буюк икметтир,
Булар меним ичюн къуванч ве дерттир!

СОНЪУ КОРЮЛЬМЕГЕН ШИИР

(парча)

1

Халкъым, не оладжакъ сенинъ такъдиринъ?
Нидже улькелерде олюнъ ве тиринъ –
Бу къадар къаргъышлы экенми язынъ?
Не заман къуртулыр къайгъыдан сазынъ?

Бир къартал эдинъ сен, юванъ бозулды,
Аевли юрегинъ сувып буз олды.
Яшадынъ олып сен юваш гогерджин,
Нидже эмирлерни сусып беджердинъ...

Агълап къалды тувгъан ташынъ, топрагъынъ,
Къурып къалды ташкъын буллюр чокърагъынъ.
Дейлер сен не ёкъсынъ, дейлер не барсынъ,
Атта ки къорайлы чёлюнъе зарсынъ.

Ким атса озюнинъ бефтан ташыны,
Келип тапты сенинъ гъарип башынъны.

Адынъны къач кере денъиштирдилер,
Эв дегиль, къабринъни биле сюрдилер.

Не къадар бай олдынъ чешит ярлыккъа:
Де «саткъын» олдынъ сен, де «миллий фыркъа»,
Нидже миллетлерни «Якътынъ собада»,
Халкъым, сабыр иле даян бунъа да...

Даян, халкъым, даян! Сени Ярадан
Алла да къуртарып олмаз бу алдан...
Затен, нидже-нидже «аллалар башы»
Тек санъа, тек санъа турдылар къаршы:
Бир «Алла» бар эди къангъа тоймагъан,
Тюрмеге къапавлы джангъа тоймагъан,
Ойлесинъ бир заман алем коръмеген,
Олюсинъ аттылар алып дюрбеден.

Ондан сонъ кельгени умют ашлады,
Хайырлы бир ишлер япып башлады.
Эй, халкъым, сен кене къалдынъ оксюздай,
Къальбинъе сачылды тек мысырбогъдай...

Кене бир «алламыз» корюнди кокте,
Эй, халкъым, уютинъ дегильдир ботен;
Ах, о да джугенни алгъан сонъ эльге,
Коксюни толдурды алтын медальге.

Халкъым, «аллалар» эп турды башынъда,
Сонъкиси дефин олды сексен яшында.
«Сизинъ акъкъынъызда, – деген о яваш, –
Айтты манъа эки хохол аркъадаш...»

Халкъым, не оладжакъ сенинъ такъдиринъ?
Не вакъыт битеджек агъув дертлеринъ?
Даа нидже азаплар тура ёлунъда,
Халкъым, такъдиринъ тек кенди къолунъда!

2

Такъдиринъде нидже фаджиа олды, –
Нидже хорлукъларгъа даяндынъ, халкъым.
Сабыр чанагъынъ да рыкъма-рыкъ толды,
Къач кере ольдинъ ве сагъ къалдынъ, халкъым.
Ёкъ, мен котермейим фигъан коклерге
Тек меним халкъыма беля кельди, деп.
Седжде этем бугунъ, шу тувгъан ерге –
Шу ана-топракъкъа тизимни тиреп.

... Буюк бир къабристан олып корюне
Кечкен отузынджы-къыркъынджы йыллар
Нидже халкъ ве миллет онъа сюрюне,
Акъсыз олюлерге толды бу ёллар.

Нидже улькелерде монърайып тура
Башташы олмагъан адсыз къабирлер.
Оларнынъ къысмети мийиме ура –
Оларны кимлер ве насыл табирлер?

Халкъым, не оладжакъ сенинъ такъдиринъ?
Бугунъ бармы сенинъ олмагъан еринъ?
Даа нидже азаплар тура ёлунъда.
Халкъым, такъдиринъ тек кенди къолунъда!

Халкъым, такъдиринъ тек кенди къолунъда,
Нидже седлер тура бугунъ ёлунъда.
Ант этип бирлешир, седни бозармыз,
Бирлешип олмасакъ, къумдай тозармыз!..

*Самаркъанд – Акъмесджит
1987–1990 сс.*

ПЕРДЕ АЧЫЛА

«Арзы къыз» премьерасына багъышлана

Омрюнъ гизли эди перде артында,
Халкъым, котериле бугунъ шу перде.
Янъы тамыр аттынъ ана юртунъда,
Тамырлар осе тек темелли ерде.

Дюльбернинъ душманы чокъ ола, дейлер –
Талиинъ бойлеми, гузель Арзы къыз?
Сени ынджытмады омюрге кимлер? –
Джевабын ким берир бунынъ, Арзы къыз?

Бакъ, денъиз башкъаджа бугунъ шувулдай,
Арзы къыз, сен къайтып кельдинъ юртунъа.
«Али баба»лар къашкъырдай увулдай
Ичинде къайнагъан асет къуртундан.

Гузеллер гузели, чыкъ сен санагъа,
Халкъынънынъ эзильген багърын титретип.
Кучь бер юрткъа къайткъан эр бир анагъа,
Къавушув темсилин гурь мешъаль этип.

1990 с. апрель

ТУВГЪАН СЫМА

Сигар якъып отургъан къартнынъ ресмине бакъып

Ничюн тюшонджеге далдынъыз, къартым?
Насыл ой долана чал башынъызда?
Бир летин тютюннинъ кейфини чатып,

Нелерни коресиз къарт Яшынъызда?

Аман да Ярашкъан шу филиз къалпакъ –
Ах сен, балкъылдагъан мубарек тери!
Не гузель Ватанда къарт олып къалмакъ.
Сиз корьген куньлер тек къайтмасын кери...

Тек, манъа, тек манъа таныш исминъиз,
О меним Ят бильмез терен сырымдыр.
Эждатлар девамы – сыджакъ джисминъиз,
Бутюн бакъышынъыз – тувгъан Къырымдыр!

«ВАТАН НЕДИР?» – ДЕГЕН СУАЛИМЕ ДЖЕВАП БЕРИП ОЛАМАГЪАН ГЕНЧЛЕРИМИЗГЕ

Ватан – сонъу корюльмеген халкъымызнынъ сабры,
Ватан – баба-деделернинъ Къырымдаки къабри.
Ватан – кузьде япракъларда къуругъан ал тюс къандыр,
Ватан – сенинъ генч къальбинъде юкълап яткъан исьяндыр.

Ватан – ком-кок байракъларда таракъ-тамгъа нишандыр,
Ватан – кениш чёлномизде къокъу сачкъан ювшандыр.
Ватан – даа озь юргунъда алалмагъан акъкъынъдыр,
Ватан – бугунъ ель сызгъыргъан къулюбелерде халкъынъдыр.

«Ватан недир?» – деп сорасам, Чатыргъа бакъ, Чатыргъа! –
Сонъ анъларсынъ, баш эгерсинъ Номан адлы батыргъа.
Ватан – сенинъ истикъбалинъ, уянаджакъ миллетинъ,
Ватан – нидже къурбандан сонъ тикленеджек девлетинъ.

Ватан – нидже согъушларда сынавлардан кечкендир,
Ватан – нидже олюмлерден къоркъмай кечкен Чечендир!
«Ватан недир?» – деп сорадым, сусып къалдынъ – тильсизсинъ,
Ана тильсиз, эй, къардашым, ватансызсынъ – ильсизсинъ.

Ватан – даа душманларгъа ачылмагъан сырынъдыр,
Ватан – даа бар сесинъмен айтылмагъан йырынъдыр.
Ватаннынъ не олгъаныны, эвлят, бир кунъ анъларсынъ,
«Ватан недир?» – деп сорсалар, гонълюнъ ташып агъларсынъ.

1996 с. март

АЙДЫНЪЫЗ, ГЕНЧЛЕР!

Айдынъыз, къырымтатар генчлери,
Куреш мейданыдыр генчлернинъ ери.

Чагъыра бизни аталар шаны,
Ватанчюн ольген шейтлер къаны.

Ватанда догъгъан янъы несильмиз,
Несиллер тамыры юртта кесильмез.

Къолдан тюшмесин тамгъалы байракъ,
Ятлардан арынсын бу азиз топракъ!

Челебиджихан – бизлерге темель,
Бизчюн шурет-шан, бизге баш эмель!

Курештен къоркъкъан чекильсин четке!
Мына, биз бармыз ог сафта кеткен!

Айдынъыз, къырымтатар генчлери!
Куреш майданыдыр генчлернинъ ери!

БИЗНИ АНЪЛАМАГЪАН ИВАНЛАРГЪА

*«Ялварып къыралгъа, тюштик фигъангъа,
Сёзюмиз кечмедиди сары Ивангъа...»
(«Къырым дестаны», 1860 с.)*

Къалсакъ да бойле мушкюль бир алгъа,
Олар ич кельмезлер дин-у-имангъа,
Артыкъ, ялварманъыз сары ивангъа, –
Бу да бизге янъы куреш ёлудыр!

Джигерлер толса да агъув зеэрге,
Бакъалар толса да Салгъыр-неэрге,
Къылт-къылт яш толса да гъамлы козьлерге, –
Бу да бизге янъы куреш ёлудыр!

Чарх-фелек артына сюрюльди бугунъ,
Къара кунълер кене корюльди бугунъ,
Джугъанынъ баллары тирильди бугунъ, –
Бу да бизге янъы куреш ёлудыр!

Эпси Иван бельки сары дегильдир,
Анасы Грудинадай къары дегильдир,
Айткъанлары намус-ары дегильдир, –
Бу да бизге янъы куреш ёлудыр!

«Билемиз, сизлернинъ козюнъиз коктир»,
Бизге даа санчаджакъ иненъиз коптир,
Татар козюнъизге тирельген чёптир, –
Бу да бизге янъы куреш ёлудыр!

1996 с.

САЛГЪЫР ТАШТЫ

*Бу йыл баарьде Салгъырнынъ ёлуны кескен сув тыйнагъы
ачылды ве неэримиз Битакъ ялысына ташып башлады...*

Салгъыр ташты! Суву бу йыл пек номай,
Сакин акъкъан Салгъыргъа ич ошамай.
Салгъыр ташты къургъакълыкъны къандырып,
Салгъыр ташты Сеит-Бекирни анъдырып...
Бир заманда Дунай да шай ташкъандыр,
Мазлумларнынъ алын корип шашкъандыр,
Ай, Сеит-Бекир, сен Дунайны айтасынъ,
Хаялында Салгъырынъа къайтасынъ.
Бугунъ Салгъыр арслан киби атыла,
Бузу тенге джан бермекчюн къатыла.
Я, не истей экен гъарип неэримиз?
Сувгъа батып къалмагъайды шеэримиз.
Ах, гъафлетлер юкъусыны бозгъайды,
Ташувунда Дунайны да озгъайды.
Чобан-задем, бакъса эдинъ Салгъыргъа,
Нефретленип тюкюрердинъ явургъа.
Данимарканынъ къыралыдай кезесинъ,
Ольмез рухсынъ, алымызны сезесинъ.
«Агъзынъ куле, козьлер джылай» халкъым, деп.
Янгъан къальбим ич сёнмейджек ялкын, деп.
Сеннен кезем Салгъырымнынъ боюнда,
Ойнармыз, деп тувгъан халкънынъ тоюнда.
Лякин той ёкъ, ачувлы бир ташкъын бар,
Шу ташкъынгъа ич сёнмейджек ашкъым бар!
Бир истегим, бир дертим бар, ах-аман;
Эй, миллетим, ташаджакъсынъ не заман?!
Сеит-Номанлар, Сеит-Бекирлер ташкъандай,
Татар кельсе, явуз мельун къачкъандай...
Салгъырым, таш! Орьнек косьтер миллетке,
Юкълап ятсанъ, еталмазсынъ ниетке.
Тек баарьде дегиль, язда, кузьде таш,
Сени туткъан тыйнакъларны узь де таш!

*Битакъ
2000 с. апрель 10*

СЕНИ УНУТМАГЪАН ВАТАНЫНЪ ОЛСУН

Такъдир мераметсиз, шефкъатсыз кяде:
Инсанны чокъ шейден айыра биле.
Амма урар экен юрек тенинде,
Эр алгъан нефесте анъла, дост, илле:
Сени унутмагъан Ватанынъ олсун.

Такъдир къолдан айырыр – даянырсынъ,
Бахтлы ёлдан айырыр – даянырсынъ,
Даянырсынъ, даянырсынъ, даянырсынъ.
Энъ агъыр эвалда умютнен тиле:

Сени унутмагъан Ватанынъ олсун.

Аякъсыз юргенлер ёкъмы дюнъяда?
Бексиз корьгенлер ёкъмы дюнъяда?
Ачлыкътан ольгенлер ёкъмы дюнъяда?
Амма бахтлы олар Ватаны иле –
Сени унутмагъан Ватанынъ олсун.

Козюнънинъ бебеги нурсузладжакъ,
Омюр не? Алтынмы? – хырсызладжакъ,
Эбедий не шурет, не шан къаладжакъ,
Унутма кендинъни бильгенден биле:
Сени унутмагъан Ватанынъ олсун.

Къайдадыр джуйрюкке минип чапсанъ да,
Думанлар артында ёлсуз къалсанъ да,
Эджебий топракъта Алла олсанъ да,
Козюнънинъ огюнде турсун озь къуленъ –
Сени унутмагъан Ватанынъ олсун.

Дюнъяда яп-янъгъыз олмайым десенъ,
Асрет дерьясына чоммайым десенъ,
Бульбульсиз гуль киби солмайым десенъ,
Узакътан сесленген еллерни динъле:
Сени унутмагъан Ватанынъ олсун.

Такъдир мераметсиз, шефкъатсыз къаде,
Инсанны чокъ шейден айыра биле,
Амма токътаса да юрек тенинъде,
Энъ сонъки нефесте анъла, дост илле:
Сени унутмагъан Ватанынъ олсун.

БИЧАРЕ КЪЫРЫМ

Къырымда юва чокъ чешит миллетке, –
Багърына сыгъдыргъан, эп къабул эткен.
Чыкъарып атмагъан кимсени четке,
Анадай сабырлы, багъры кенъ экен.

Юнаны, урумы, дженевизи де,
Мармара, Эге, Акъ денъизинден
Къайсы бир заманда келип сыйыкъкъан, –
Дагъына, чёлюне келип ыйыкъкъан.

... Сонъ Эрмени кельген Сурб Хачы иле,
Лассилер джавгъанлар дарб-хачы иле;
Арсызнынъ ниджеси мында къутургъан,
Мусульман топрагъын хачкъа толдургъан...

Сен насыл тюштинъ я бу ерге, булгъар?

Сен де бир етимсинь бу ерде, хунгар...
Сенинь оз Курань бар, эй магърур гурджи,
Ят юртта яшамакъ къзакънынъ арджы...

Мен сенинь ериньде олсайдым, алман,
Бу гъарип топракъта бир заман къалмам!
Агъыр батмасын, деп, йымшакъ айтайыкъ:
Эр къушкъа озюнинъ ювасы ляйыкъ.

Базыргян диндашым азер де мында...
Ватансыз тайфадай кезер де мында;
Ич бирсин къальбинде зерредже шер ёкъ,
Тек, бинь йыл эв къургъан балтагъа ер ёкъ...

Халкълар боткъасына чеврильди Къырым,
Нидже арсызлыкътан деврильди Къырым;
Ят бир эвлятларгъа сют берген ана
Киби талды, ольди-серильди Къырым.

Шу себеп дегильми, – сойсуз агъалар
Саипсиз Къырымны юлкъа, сагъалар...
Я кимлерни динълесин бизим миллет?

Етер артыкъ бом-бош къуру чагъырувлар,
Етер артыкъ огретювлер, багъырувлар,
Халкъ такъдирин пек къайгъырып «агъырувлар», –
Ич кимсени динълемез бу бизим миллет!

Къулакъ асмаз буюк шаир Петефиге,
Къулакъ асмаз не имангъа ве не динге,
Къулакъ асмаз янып язгъан Асанинге, –
Ич кимсени динълемез бу бизим миллет!

Я кимлерни динълесин бу гъарип миллет? –
Эр бир иште акъыллы чокъ олса, илле...
Козьяшынынъ сен не къадар тёкип, сильме, –
Ич кимсени динълемез бу бизим миллет!

Татар дегиль, Къырымман деп «инълесинми»?
Хизб-ут-тахир я ваххабны динълесинми?
Орталыкъта «лидер» толса, кульмесинми? –
Ич кимсени динълемез бу бизим миллет!

Бирси: ана тиль куреши – бош лафлар, дей,
Бирси тувгъан бабасын бир шагъа ильмей;
Одаманлар чокълашкъанын, къа, ким бильмей? –
Я сонъ кимни динълесин бу бизим миллет?!

Бир имангъа – бир мезепке кельмейиндже,
«Джетеменим мына бу!» – деп бильмейиндже,
Чий башлардан менменликни сильмейиндже, –
Ич кимсени динълемез бу бизим миллет!

Халкъкъа акъыл огретип, терс ёлдан кетсень,
Халкъ тургъанда, сен Реиске элем этсень,
Бу топракъкъа ихтиляф урлугъын эксень, –
Ич кимсени динълемез бу бизим миллет!

Къабаатны тек ятларгъа ташласакъ да,
Бизден арув миллет ёкъ, деп, башласакъ да,
Кендимизге «буюк» севги ашласакъ да, –
Ич кимсени динълемез бу бизим миллет!

Бизге бирлик керек, деп, бинъ кере къычыр,
Истесень шу агъызынъдан къушлар учур,
Богъаз керип коктен айны ерге тюшюр, –
Ич кимсени динълемез бу бизим миллет!

«Омюр кетти, дуям – пек аз къалды кучюм,
Халкъ огюнде бардыр меним де озъ сучум», –
Деп бильсейдик, демез эдик сонъра: ничюн
Ич кимсени динълемез бу бизим миллет!

ТИЙМЕ МЕЗЕБИМЕ!

*«Мусульманлыкъта миллет ёкътыр»,
деген бир арап миссионерине*

Акъареттен акъар экен миллетимнинъ козьяшлары,
Зульмет ичре япыкъ, туюм экен онынъ козь, къашлары,
Къайда эди бу заманда онынъ арап диндашлары?
Машер куню инълегенде, къайда эди инъдашлары?

Къайда эдинъиз, бизлерге дарагъачлар къурулгъанда?
Башымызгъа бинъ бир фелякет ташлары урулгъанда?
Багъ-багъчамыз эксан олып, мезар ташлар хор олгъанда?
Миллетни ве динимизни къуртармакъ пек зор олгъанда?

Арабистан сахраларын бизлер нидже дефа кечтик...
Миллет, Ватан эшкъы ичюн нидже зеэр-зокъум ичтик.
Тёпемизде леш арагъан къузгъунларгъа кефин бичтик...
Миллетмиз, деп ана-юрткъа мушкюль авдет ёлун сечтик.

Энди исе сиз бизлерге «миллет ёкътыр... фалан», дейсиз,
Учюмизге, едимизге, къыркъымызгъа ялан, дейсиз,
Эхль-и ислям эр кес ичюн тер-тегиз бир алан, дейсиз...
Сылагъы да, къурусы да – одун киби къалан, дейсиз...

Ёкъ, эфендим! Одун дегиль, биз танылгъан бир миллетмиз!
«Субханеке бираббике» этрафында, эбет, екмиз,
Акъчанъызгъа зар олсакъ да... кенди-кендимизге бекмиз,
Рутубеттен вуджудымыз шишик олгъан миллет – тек биз!

Ёкъ, эфендим! Алла разы олсун, тийме мезебиме,
Къую къаздыр, джами къурдур, амма тийме адетиме,
Низамынъны сокъуштырма, ач олса да тынч эвиме,
Аньла буны, эй диндашым, Раббимизнинъ урьметине!

2001 с.

КАТАРИНАНЫНЪ КЪАЗЫКЪЛАРЫ

Белорусиеде Суворовнынъ эйкелени йыкътылар.

– Не ичюн бойле яптынъыз? – деген суальге ерли ватанперверлер:

– О, Русие ичюн къараман, биз ичюн исе баскъындыр! – деп джевапландылар.
«Интер-Факс» хабери.

– Сёйленъиз, я эмдже, бу насыл къазыкълар,
Расткеле Къырымнынъ ёллары четинде?
– Эвлядым, оларда косътергич сызыкъ бар,
Потёмкин яптыргъан оларны метинден...

Къырымнынъ энъ буюк баскъынды хайни
Хансарай тарафкъа ашыкъкъан бу ёлнен.
Дейлер ки, алдатып бизим яш Шаинни,
Къырымгъа сеят япкъан бу ёлнен.

Потёмкин аселет ойле ёл къазыкълар
Къатайткъан джанлы къазыкъкъа ошатып...
Алие затлары тарсыкъып, олып зар
Ёл кечкен къазыкълар шеклине козь атып...

Иште, шу къазыкълар туралар къатайып,
Сагъынып къабарыкъ кокюсли къадынны.
Туралар, татарлар кельсе де къайтып, –
Туралар ашшалап Къырымнынъ адыны.

Багъчасарай – Акъмесджит
1998 с. сентябрь 20

КЪАРА КЪЫШТАН СОНЪ БААРЪ АРФЕСИНДЕ

*«Буналдым кенди кендимден,
Заман хыссыз, межан хыссыз;
Не вахшетлерде бир ёлдаш,
Не зультетлерде бир йылдыз».*
Мехмет Акиф Эрсой

Ис-дуйгъу ёкъ юрегимде, яман эди къара къыш,
Не семада, не земинде ёкътыр сыджакъ бир бакъыш.
Нидже вадий, нидже дагълар кечтик, – акъсай атымыз,
Не ашьян бар, не Ватан бар, не де салтанатымыз.
Миллет къалды орта ёлда чекип ферьят, чекип ах,

Элин ача: «Эшхедю эн-ла-иляхе иллялах!»
Сур-и Мешхер кельдими я, эп козьяшлар акъмакъта,
Эки юртдаш бир-бирине йылан киби чакъмакъта...
Къайда къалды бир-бирине хемдерт ата демлери?
Я Раб, насыл замандыр бу, яраттынъ сен кимлерни?
Неден олды аятымыз бойле виран-перишан? –
Къайтаджакъмы элимизге таракъ-тамгъалы нишан?
Ислямнынъ бу ешилъ юрту узъре бир танъ атармы?
Я да уммет бир-бирине чайнап ерге батармы?
Не битмез бир къыш олды бу, келирмисинъ, баарим?
Бем-безд вишне гулюдай кулермисинъ, баарим?

Азбарыма кельдим бугунъ чыкъып хастаханеден,
«Къара къыштан сагъ чыкътынъмы?» – деп сорадым бадемден.
«Акъ-Таалагъа базандым», – деп джевап берди терегим,
Къарлар киби ирип кетти бутюн дердим, юрегим!..

2002 с. март

ВАТАНДА ЯША

«Чокъ яшамакъ истесенъ – Ватанда яша.»
Геронтология ильминден

Истер, ол сен миллионер, султан я паша,
Чокъ яшамакъ истесенъ – Ватанда яша.

Истер, эр кунъ чиберек, кобете аша,
Чокъ яшамакъ истесенъ – Ватанда яша.

Истер ол сен Сейдамет, Абрам, я Даша,
Чокъ яшамакъ истесенъ – Ватанда яша.

Даа насыл айтайым чокъ къабакъбаша: –
Чокъ яшамакъ истесенъ – Ватанда яша!..

САЧЫМ АГЪАРДЫ

Кене бир йыл кечти, омюр къыскъарды,
Гонълумни айдын бир гъам-кедер сарды.
Себебин сизлерге сёйлейим, достлар,
Башымда бир къач тель сачым агъарды.

Шимди пек мот эмиш агъаргъан сачлар,
Ах, мен шу мотлукътан артта олгъайдым.
Сим-сия мыйыкълы, сим-сия сачлы
Деликъан бир йигит олып къалгъайдым.

Нидже йыл узакъта яшадыкъ юрттан,
Асретлик омюри ямандан-яман.

Гъурбетлик рузгяры уфюрди сырттан,
Башымызгъа нелер ягъмады, аман!

Не зулумлыкъ олса, бакътыкъ эписине,
Башымызгъа къасевет къарлары ягъды.
Меним чаларгъан бир тель сачым не?
Бутюн миллетимнинъ сачы агъарды.

Бугунь, эпинъизге, эй, ватандашлар,
Тилеймен бахытлы, хайырлы яшлар!
Сачлар агъарды деп кедерленменъиз,
Яшасын ватанда чаларгъан башлар!

1997 с.

КЪЫЗЫЛТАШНЫНЪ АСРЕТЛИК ТЮРКЮСИ

Джынгъыз Дагъджыгъа

...Сарса да этрафын зумрют багъча-багъ,
Мазюн дерьясында гъамлы Аюв Дагъ,
Эр кунь дуа эте, ол, деп аман-сагъ:
Къайдасынъ яврум-эвлядым-къозум?
Сен кетип къайтмагъан ёлларда козюм.

Бекбеклер асылгъан даллар саллана,
Сен севген армутлар далда баллана,
Эр язда къызылчыкъ оттай аллана,
Къайдасынъ яврум-эвлядым-къозум?
Сен кетип къайтмагъан ёлларда козюм.

Кель, тюзет эвинъни, дагъылды ташы,
Сувукъ Сувда ексан деделер наашы,
Келин Къая гъарипнинъ чаларды башы,
Къайдасынъ яврум-эвлядым-къозум?
Сен кетип къайтмагъан ёлларда козюм.

Гурзуфта джан берди Дерели Чешме,
О дертли деренинъ янындан кечме,
Явурлар писледи, сувундан ичме, –
Къайдасынъ яврум-эвлядым-къозум?
Сен кетип къайтмагъан ёлларда козюм.

Анненъе язылгъан мектюплер менде,
Эр бири къуршундыр хаста бу тенде,
Кельсене, кельсене мен сагъ экенде, –
Къайдасынъ яврум-эвлядым-къозум?
Сен кетип къайтмагъан ёлларда козюм.

Корип оламасам даа бир кере,
Козьяшкъа богъулыр бу дагъ, таш, дере,

Ах, бойле асретлик киргейди ере! –
Къайдасынъ яврум-эвлядым-къозум?
Сен кетип къайтмагъан ёлларда козюм.

Къызылташ – Битакъ
2000 с. декабрь 8 – 2001 с. майыс 6

ИСЪЯН ЭТИП КЕТТИ

Айдер Османнынъ олюмине

Анълап оламадыкъ онынъ юрегин,
Сакълап къаламадыкъ онынъ юрегин.
Къадирсиз сув киби тынч акъып кетти,
Аят дегиль, бизни быракъып кетти.

Эльбет де, «ольмек – бир янъылыкъ дегиль»,
Амма исъян этип кетти о Гонъюль,
Анълап оламадыкъ онынъ юрегин,
Сакълап оламадыкъ онынъ керегин.

Бутюн дертлерини бир озю чекти,
Чектиги дертлерин юкленип кетти.
Миллетим, дуймадынъ онынъ кеткенин.
Онынъ дерди эди сенинъ дертлеринъ...

1997 с. июнь 20

БАСЫР ГЪАФАРНЫНЪ БАШТАШЫНА

1991 сенеси Булгъанакъ къабристанында дефин этильди

Тилимизни сакълап къалгъан алимлерден бирисинъ,
Тилшынаслыкъ илимининъ корюмли бир пирисинъ,
Миллий кутюпханемизде бутюн вариетлеринъ –
Ана тильни севгенлернинъ къальплеринде тирисинъ.

НАРЛЫ ДЕРЕ

Нарлы дере! Нарлы дере! Не де гузель адынъ бар,
Коръдим сени мен ильк кере, не нарынъ, не далынъ бар.

Не олурды деренъ ичре эр ер толу нар олса,
Акъ-Тааля ильк догъургъан гузеллигинъ бар олса.

Сенинъ тек бир адынъ къалгъан акъ-укъукъсыз халкъ киби,
Пек мугъайып корюнесинъ тепренмеген къакъ киби...

Дере дегиль, дерт ичинде нефес алмай таш къаттым,

Кешки сене корьмегейдим, – омрюмни кыыскъарттым...

1997 с. август 18

СЕРСЕМЛИК

Севильмеге, севмеге икътитарым кяалмаса,
Гузель кяадын корьгенде ирсим кыозып, янмаса,
Беденимде эр тюкюм кяабармаса, кяанмаса, –
Демек, кунюм биткен экен – сонъ саатым чалынсын!

Сабий киби яткъандайын бир заманда бешикте,
Аджиз алда ятып кяалсам кыбырдамай тешекте,
Танърым, ёлла Азраильни учурымлы кечиттен, –
Демек, кунюм биткен экен – зайыф джаным алынсын!

«Тёвбе эт, эй, серсем кюлум! – деди бир сес узакътан, –
Насыл этип айрылырсынъ бу севимли топракътан?
Ичиледжек сувунъ битмей даа тувгъан чокъракътан, –
Юрегинъе янъы кыувет, янъы ильхам салынсын!»...

Семашко хастаханеси

1998 с. декабрь

МЕНИ ХАТЫРЛАМА

(романс)

Мени хатырлама, артыкъ, ялварам,
Хатырлавлар – бош бир эглендже.
Эй-ат, омюрбилля тюзельмез ярам,
Хатырласанъ биле ольгендже.

Мен чокътан вазгечтим хатырлавлардан,
Яшайым аятта сербест кыуш киби.
Башыма тёкюльген безъ кяарлардан
Омюрим кечмекте агъыр тюш киби.

Хатырлавлар санъа да, манъа да душман.
Омюр кечип кетер, кечер, иншалла.
Хатырлавлар – энъ адджы пешман,
Багъышласын мени де, сени де Алла.

Мени хатырлама, артыкъ, ялварам,
Хатырлавлар – бош бир эглендже.
Инан, омюрбилля тюзельмез ярам,
Хатырласанъ биле ольгендже.

КЪАЛПАКЪЧЫ АСАН АГЪА

Багъчасарайлы Асан агъа Мустафа огълуна

Экимлерни хатырлай кимер киши оксюрсе,
Биз де сизни хатырлаймыз, къалпагъымыз эскирсе.
Бир корюниш беринъиз, къалпакъчы Асан агъа,
Я, биттими теринъиз, къалпакъчы Асан агъа?

Манъа къалпакъ ярашкъанын сиз пек яхшы билесиз.
– Сенинъ бетинъ не узун, не джалпакъ, – деп кулесиз.
Ялама филиз теринъиз къатып тура башымда,
Бир къуванчым олса, шудыр, артыкъ эсли яшымда.

Бир заманда бабанъыз да гузель Ешилъ Малледе
Къалпакъ тикип адамларны севиндирген, аллелем.
Багъчасарай къалпакъчысы Мустафанынъ огълусыз,
Бабанъызгъа рамет олсун, дерт коръмесин къолунъыз.

Эсен-аман – тендюрист, сав-селямет болсанъыз,
Къонъур – кокми – къарамы, бир сымарыш алсанъыз,
Хатримиз хош болур эди, къалпакъчы Асан агъа,
Гонълюмиз толур эди, къалпакъчы Асан агъа.

Сизге къалпакъ тиктирмеген гонъюллер тынч ятармы?
Башында къалпакъ болмагъан – аслы къырымтатармы?
Бир корюниш беринъиз, къалпакъчы Асан агъа,
Ич битмесин теринъиз, къалпакъчы Асан агъа!

1997 с. майыс

ДЮНЬЯ ТЕРЕКЛЕРИ БУЮК ТЕЛЯШТА

*1997 сенеси сентябрь 12 куню Халкъара джемаат
Эрбаплары топлангъан Ливадия сарайында
къырымтатар ве англиз тиллеринде окъулгъан шиир.*

Дюнъя тереклери буюк теляшта:
Догъгъанына бинъ пешман киби олалар, –
Афгъанда, Боснада, Памир янында
Яналар, яналар, яналар,
Йылдырымдан дегиль,
    къур-
        шун-
            лана-
                лар!

Дюнъя тереклери ойгъа далалар:
Не олды, не олды сизге инсанлар?
Коктен ягъмур дегиль, ягъа къуршунлар, –
Кокте шаин учмай, уча «коршун»лар. –
Дюнъя тереклери

къур-
шун-
лана-
лар!

Дагъларда, ташларда, чёллерде зулум,
Сахрада, дерьяда, голлерде зулум,
Йыртыджы тиш киби эллерде зулум,
Патронташ багълангъан беллерде зулум, –
Дюнья тереклери

къур-
шун-
лана-
лар!

Сомалиде ачлыкъ чеккен сабийлер
Тереклер тюбюнде топ-топ олелер.
Иблисдай сиялы культюс арбийлер
Куррени кобете киби болелер, –
Дюнья тереклери

къур-
шун-
лана-
лар!

Эджель кольгелери долаша кокте,
Асрет атешлери эр бир теректе,
Мераметинъ бармы, инсан, юректе?
Олмакътасынъ Калигуладан бетер, –
Артыкъ токъта,

етер,
етер,
етер!

Гузелик къуртарыр, дейлер, дюньяны,
Бу лаф чокътан дегильдир янъы,
Быракъ омузынъдан, инсан, сияны,
Омузынъда олсун севги юклери,
Янмасын дюньянынъ саф тереклери!

ЧОЧАМИЙ

Бугунъ саба эрте уяндым,
Уяндым да юректен яндым:
Этрафымда ич кимсе ёкътыр,
Дар дюньяда ялынъыз къалдым...

Джигер сызлай, агъыр инъледим,
Чочамийнинъ сесин динъледим.
Пенджеренден кельген бу сеснинъ
Саибини анъсыз кунъледим.

Хасталыкъ ве омюр ёкъушы
Не олгъанын бильмей чель къушу.
Сагъынув ве айрылыкъ чекмей,
Къулан чельде кече яз, къышы.

Сыкъа мени ешил бир кольге
Ве чагъыра кениш-тюз ильге.
Дудакъларым яваш къыбырдай:
«Ёкъ, олмайджакъ кетмесем чельге...»

1998 с. апрель

ШАМАТА

Бездим шаматалы бойле яшавдан,
Сокъакъта шамата, залда шамата...
Дерсинъ бу дюньямыз деврильген-авгъан, –
Тынчлыкъ ёкъ: эр янда, эр кунъ шамата.

Дёрт адам топлансакъ субет къурулмай,
Агъызлар копюре, зеэрлер къата.
Даркъалып олмаймыз шына урулмай...
Акъыл токъаллаша, юреклер къата.

Янъы бир шамата догъмакъта кучлю,
Ах, гъарип миллетни эпней сагълалар.
«Миллетни олюмден къуртармакъ ичюн»
Башымызгъа кельмекте янъы агълалар.

Шамата ичюн биз яратылгъанмыз,
Кучюк мешребеде къопа фуртуна.
Озьара давагъа огъратылгъанмыз, –
Шамата, шамата. Къулакълар тына!

1998 с. июнь

АФУ ЭТ, ТЮРКИЕ

*«О бир шанлы ердир ки, Рабби булмуш къанында.»
Назым Хикмет*

Эй, Тюркие! Буюк миллет, буюк девлет, мемлекет,
Буюклигинъ акъкъы оны, ялварырым, афу эт!

Истанбулда, Анкъарада, буллюр сувлу Измирде,
Измирнинъ де юзюк ташы олмыш Къаршыякъада,
Къайда олсам, бир Инсанны арадым мен эр ерде,
Буламадым, дуямадым, япыштым эп якъама...

– Тёвбе, – дедим, – тюрк асабам, нечюн билемиёрсун? –
Ойле буюк Шаиринъни олурмы я унутмакъ?
Къальбинъдеки кин-ачувны нечюн силемиёрсун? –
Керем киби янганларгъа олурмы я кин тутмакъ?

Аланьяда, Улу Джами азбарында – Сиваста,
Ешилкойде, Уськюдарда, къалабалыкъ Чаршыда,
Ильк баарьде, сыджакъ язда, къалтыраткъан бир къышта. –
«Валла-билля, бильмиёруз», – деп турдылар къаршымда...

Эйвах – Аллах! Эй, сен буюк мемлекетим, Тюркие!
Мен де сенинъ бир эвлядынъ, гунакярлы бир тюрким...
Эпимизге Назым олып истеди о Урриет,
Афу эт оны, эй миллетим, санъадыр ишбу тюркюм.

Асрет, къувгъун рузгярлары баш уджунда эстилер,
Арамзатлар алдаттылар, ёлларыны кестилер.
Мен де нидже йыл эсирим арамларнынъ элинде,
О Шаир де меним къальбим, юрегимде, эвимде...

Шаат олдым: Тюркиеде оны Шаир санмазлар,
Догъган кунюн, ольген кунюн ич бир ерде анъмазлар.
«Тюрк шиири» китабында адын биле язмазлар,
Анъмагъанлар ич бир заман Керем киби янмазлар!

Эй, Тюркие! Буюк миллет, буюк девлет, мемлекет,
Буюклигинъ акъкъы оны, ялварырым, афу эт!

1996–1998 сс.

КУЗЬ ЯПРАКЪЛАРЫ

Кузь япракълары тёкюле, тёкюле,
Сен ёкъсынъ янымда, къальбим окюне.
Ашкъымыз сёнмесин бу гъамлы кузьнен,
Мугъайып тура кок тамчылы козьнен.

Мугъайды Чатыр Дагъ, мугъайды Салгъыр,
Асретте яшамакъ не къадар агъыр.

Япракъларны, аман, рузгяр савура,
Гузелим, узакътасынъ, къальбим агъыра.
Ашкъымыз сёнмесин бу гъамлы кузьнен,
Мугъайып тура кок тамчылы козьнен.

Мугъайды Чатыр Дагъ, мугъайды Салгъыр,
Асретте яшамакъ не къадар агъыр.

Багъчалар кийдилер алтын тюс фесин,
Юксекте эшитиле турналар сеси.
Сен кетме оларнен, эй, Телли Турнам,

Сенсиз мен кузьлерде яшап олмам.

Мугъайды Чатыр Дагъ, мугъайды Салгъыр,
Асретте яшамакъ не къадар агъыр!

1999 с.

БИЛЬМИР

Дюнъяда ич ёкътыр онынъ бильмегени,
Онъа белли озенлернинъ бою, эни.
Онъа белли юдже дагълар юксеклиги,
Эр миллетнинъ эйилиги, эксиклиги.
Тилимизнинъ асылыны тек о биле,
Ондан соранъ недир михрап, недир къулле.
Ондан соранъ халкънынъ асыл ады недир,
Ондан соранъ макеме ве къады недир.
Ондан соранъ къую насыл къазыла, деп,
Ондан соранъ шиир насыл языла, деп.
Эписини джарты-джурту окъуп бильген,
Эр тешикке буруныны сокъуп бильген.
Не лицей, не алий окъув юрту коръген,
«Менбилемлик» ёлларындан таймай юръген.
Мектеп ичюн дерслик десенъ, дерслик язар.
Эр бир шейден бильгиси бар азар-азар.
Къайда барса шаплавузы ич япылмаз,
Меджлислерде ондан акъыллы тапылмаз.
Лаф берсенъ, не отъмек ашар, не сув ичер,
О олмаса не Къурултай «джанлы» кечер.
Минберде о демагогнынъ демагогы,
«Нуткъу»нынъ не ахыры бар не де огю:
«Аркъадашлар, Меджлис янълыш ёлдан кете,
Девлетчилик керек бизге, артыкъ етер!
Бизге арткъач лаф керекмей, тек иш керек,
Душманларны тыр-мыр этип енъиш керек!
Биз бирлешип оламасакъ енъалмамыз,
Тереклерде пишмез армут ве алмамыз».
Не русчасы темиз, не де ана тили,
Агъызыны копюртире саллап элин.
«Миндер» недир, «минбер» недир – фаркъын бильмез,
Экиси де бир шей, дер де, юзю кульмез.
Эр кес бильген сафсатанен план биче,
«Нутукъ»тан сонъ къафиели сёзге кече.
О эм шаир, эм яzydжы, эм газетчи,
Эм тарихчы, икътисатчы, сиясетчи.
Эм фольклорджы, эм чалгъыджы, эм бестекар,
Адым атмаз, раат ятмаз булмаса кяр...
Джамилерде о мудеррис, дегиль сохта,
Джемаат да демез онъа: олян, токъта!
Эр къазанда эт копоги киби ташар.
Буюкнен де, кучюкнен де спорлашар,

Арамызда бойле бильмир пек чокълашты,
Бильмирлерден миллетнинъ де акъылы шашты...

2000 с. сентябрь 23

АВАШЕРФЕ

Козьлеринъиз оюлгъайды, эй, первасыз акъайлар,
Корьмейсизми, къатынъызда хорланмакъта апайлар.
Корьмейсизми, джан талашып сарарып-солгъанларын?
Эвде дегиль, сокъакъларда, базарда олгъанларын?

Ана, тура Авашерфе – къучагъында баласы,
Къаршысында бир къач къопкъа алма, армут мейвасы.
Юрегини тырнай эр кунъ душманларнынъ джаласы,
Оны джылтмай, шеньлендирмей ана юртнынъ авасы.

Даа эки явручыгъын эвине ташлап кельген,
Олар ичюн къысмет арап, козьлерин яшлап кельген.
Дин-имандан кечкен эри марушкеге эвленген,
Нанкёр, хынзыр эвли-баркълы шу явурны бегенген.

Корьдим Авашерфенинъ бетон къарыштыргъанын,
Къомшу эркек онъа бакъып четте саргъуш тургъанын,
Корьдим Авашерфенинъ дагъда емиш джыйгъанын,
Намусыны темиз сакълап, эр бир ишке уйгъанын.

Корьдим Авашерфенинъ митинглерге чыкъкъанын,
«Ант эткенмен» йырын йырлап, юмрукъларын сыкъкъанын.
Шовинистлер арасында корьдим янъгъыз къалгъанын,
«Продажная» дегенлернинъ сачын юлкъып алгъанын.

Мен Сонакъта корьдим онынъ балчыкъларгъа баткъанын.
– Бу балчыкътан чыкъты Номан! – деп гъурурнен айткъанын.
Дудакъларын, тырнакъларын бояларнен ашламай,
Бостан асрай, эллеринден къазма-курек ташламай.

Козьлеринъиз оюлгъайды, эй, первасыз акъайлар,
Къатынъызда хорланмакъта бойле нурлу апайлар.
Амма олар зарланмайлар не сизге, не Аллагъа,
Гедже-кунъдюз ыдрыналар къысметини алмагъа.

Бу алемнинъ сабырлары бизим Авашерфеде,
Турмушнынъ энъ агъырлары бизим Авашерфеде;
Авашерфе – халкъымызнынъ сарсылмайджакъ диреги,
Авашерфе – халкъымызнынъ кучь, къанаты, юреги!

Дейлер: Ава яратылгъан Адем къабургъасындан,
Ёкъ, бу Ава яратылгъан Чатыр Дагъ къаясындан!
Ёкъ, бу Ава яратылгъан чёллер къасыргъасындан!
Яратылгъан Ана-юртнынъ Аналар Анасындан!

1999 с. февраль 26

ЗЫНДЖЫРЛЫ МЕДРЕСЕ

(монолог)

– Зынджырларым пек тотланды,
Зынджырларым яралы.
Ёкътыр манға алып кельген
Не ёлчыкъ, не аралыкъ.

Дёрт диварым къалды меним,
Мен – Зынджырлы медресе...
Гъам-яныкълар алды мени,
Дертлерим де эп осе.

Зынджырымны тотлар басты,
«Басса-бассын», дедилер.
Сарды мени джин-албасты
Ве гунасыз делилер.

Демезмеди Исмаил бей
Корьсе буны ве бильсе:
«Бойле ишке акълым етмей,
Ах, Зынджырлы медресе»...

Мен яшарым къайта баштан –
Халкъым мени тиклейджек.
Артыкъ, не сель, не де боран
Дал боюмны букмейджек.

Тек анъла сен, «улу девлет»,
Яптыгъынъа тевбе эт.
Этмез исенъ, делихане
Олур бутюн мемлекет.

БАГЪЧАСАРАЙ

Ешилъ джаплар арасында эскен элинъ
Тар сокъакълы мааллелерде кимни арай?
Ничюн къурып къалды «Сырлы Чешме»леринъ?
Сейле манъа, Багъчасарай, Багъчасарай.

Чюрюк Сувнынъ бойларында тамыр аткъан
Сельбилеринъ ничюн осьмей, ничюн къаврай?
Отуз эки Ай-Йылдызынъ къайда баткъан?
Сейле манъа, Багъчасарай, Багъчасарай.

Йигирминджи асырдан да мераметсиз

Бир асырны корьдимекен бу Хансарай?
Тарихынгда олдымы йыл дерт-заметсиз?
Сейле манъа, Багъчасарай, Багъчасарай.

Бефтанлардан къамбурайгъан къутсуз киби
Алчакъ-джампик эвлер кимден имдат сорай?
Кимлер эди бу эвлернинъ озь саиби?
Сейле манъа, Багъчасарай, Багъчасарай.

Кимлер эди бу джапларда къой джайратып,
Топ Къаянынъ талдасында къавал чалгъан?
Аллы-пуллу феслеринде гуллер такъып,
Гугюминден чешмелерден сувлар алгъан?

Къайда шимди о ёсмалар, не ерлерде
Чаларгъан ве сийреклекшен сачын тарай?
Сен оларны хатырладынъ нидже кере?
Сейле манъа, Багъчасарай, Багъчасарай.

Расткетирдирим бир ёсманы сокъагъынгда,
«Мерабанъыз...» деди, къашы-козю къара.
Къара денъиз далгъаланды тен-къанымда,
Инан бунъа, Багъчасарай, Багъчасарай.

Афу эйле, санъа таныш олгъан тильде
Бойле сёзни эшитмединъ нидже заман.
Биз эпимиз иракъ эдик тувгъан Ильден,
Иджранлыкъта оле яздыкъ аман-аман.

Оле яздыкъ дертке дерман тапалмайып
Хасталыгъы гизли олгъан бичаредай.
Сен де талдынъ асретликте йыллар сайып,
Чокъ ипрангъан Багъчасарай, Багъчасарай.

Бу кунъге де такъдириме бинъ эвалла!
Кельдим санъа боранларгъа огърай-огърай.
Севем сени олсанъ биле насыл алда,
Багъчасарай, Багъчасарай, Багъчасарай!

*Багъчасарай – Самаркъанд
1988 с.*

БАГЪЫШЛАВ

Эй сен, къара геджелерни ярып кельген улу зат,
Тюркий халкълар дюньясынынъ умют берген кунешини!
Бу алемде яшамакъчюн къалмагъанда бир фырсаат,
Бердинъ иман, бердинъ ишанч, бердинъ акъыл кенъеши.

Сен кеткен сонъ Багъчасарай оксюз къалып агълады,
Къопкъан къара фуртунада цилиндилер излеринъ.

Нидже несиль Шефикъалар къара шаллар багълады,
Авдарылды къая, факъат ольмей къалды сёзлеринь.

Хитап этип: Тильде бирлик, эм фикирде, эм иште, –
Пейгъамбердай тенбилединь юзь йыл эвель халкъынъны.
Ах, нелерни ве кимлерни туткъан эдинь сен козьде?
Я дуйдынъмы басаджагъын бир кунь эджель халкъынъны?

Эят, устаз! Янъылмадын, эджель ели уфюрди,
Тувгъан халкъынъ бир геджеде сюрюльди озь юртундан.
Къартбабалар, къартаналар къан-зукъумлар тюкюрди,
Мезар ташынъ агълап къалды бичарелер артындан.

«Терджиман»ны ад-исминен бастырыкъкъа тыкътылар.
Парылдагъан нурларыны гизледилер неслинден.
Миллетинънинъ хатырасын къыршавларнен сыкътылар, –
Манкъурт киби кечмишини чыкъарсын деп эсинден.

Йыллар кечти... Омрап къалгъан сенинь дюрбе ташынъдай
Иджретликте парча-кесек дагъыттылар халкъынъны.
Эй, сен такъдир! Бугунь исе шу мубарек яшынъда
Баш котерип къычырасынъ. Беринъиз, деп, акъкъымны!..

Афу эйле, афу эйле, устаз, гъарип неслинъни,
Аджиз эдик, къабиринъни биле сакълап олмадыкъ.
Аля бугунь эшитмеге зармыз отъюр сесинъни:
«Бирлик!» дединъ, «Бирлик!» дединъ – бизлер агълап олмадыкъ.

Шукюр, Юрткъа къайтмакътамыз баш котерип адынънен,
Абдиекъдай тилимизде текрарлана «Терджиман»!
Тилимизни сакълап кельдик бахтсыз – къара язынен,
Джамилерде намаз къыла санъа халкъынъ эр джума.

Бу яланджы фаний юрта йыкъынтылар тикленир,
Мермер ташкъа шу мукъаддес ад-исминъни оярмыз.
Акъсызлыкълар эксан олып, адалетли кунь келир,
Къырым узьре сен котерген байракъларны къоярмыз!

БАХТЛЫ КЪУЛ САЙ ОЗЮНЪНИ

Эй, ватандаш, къандаш, диндаш, бугунь къайда олсанъ да,
Чеккен азап-заметлерден бинъ бир дертке толсанъ да,
Узун авдет ёлларында гуль чырайынъ солса да,
Я Раббим, деп шукюр эйле, бахтлы къул сай озюнъни.

Нелер корьдинъ, нелер чектинъ бу яланджы дюньяда,
Аля бугунь корьгенлеринъ тюште къоркъунч, руйада,
Нидже эджель тузакъларын кечтинъ атеш, дерьяда, –
Я Раббим, деп шукюр эйле, бахтлы къул сай озюнъни.

Коресинъми, рузгяр эсе багърымызны бузлатып,

Йылбаш келе, йылбаш келе агърымызны сызлатып,
Бельки эйи йыл келир, деп, эйиликке козь атып,
Я Раббим, деп шукюр эйле, бахтлы къул сай озюнъни.

Гъурбетликте «Ватан, Ватан» деп Ватангъа кельдинъ де,
Кене гъурбетликте къалдынъ ана топракъ ичинде,
Этрафында душманларынь бинъ бешарет бичимде, –
Сабыр иле, Раббим, дие бахтлы къул сай озюнъни.

Бу топракъкъа тоймай кеткен бабаларгъа дуа эт,
Бугунъ догъып кунъ корьмеген балаларгъа дуа эт,
Бу кунълерге даянган урь аналаргъа дуа эт,
Я Раббим, деп шукюр эйле, бахтлы къул сай озюнъни.

Бизге башкъа Йылбаш келир, келир бир кунъ иншалла,
Тек сен, юртдаш, умют джойма, курешмектен ич талма,
Бу топракъта сенчюн янган эвлятлар бар, бар Алла,
Я Раббим, деп шукюр эйле, бахтлы къул сай озюнъни.

1994 с. Йылбаш геджеси

БИЗИМ ГУЗЕЛЛЕР

Алемде не къадар къыз олса, эпсин
Бегенем, ич бирини ярамай демем:
Ах , бизим гузеллер, сизге ким етсин!
Сейленъ, нечюн сизни зияде севем?

Нечюн козюнъизге бакъсам, юрегим
Учаджакъ къуш киби сизге ынтыла?
Нечюн элинъизни туткъанда, элим
Ве тилим тутула, нефесим тына?

Ялынъыз сизни арув деп бильсем де,
Тилинъизден даима бал тама, демем.
Сизинъ къавмынъыздан азап чексем де,
Нечюн кене сизни зияде севем?

Чатма къаш, индже къаш, къалем къаш къызлар,
Сизинъ къашлар киби башкъа ёкъ, демем,
Шефкъатлы, шефкъатсыз, багъры таш къызлар,
Сейленъ, нечюн сизни зияде севем?

Дюнъядан кетеджек мусафирим мен;
Йыкъылаяткъанда энъ сонъки джаргъа
Текрар сейлер эдим сонъки нефеснен:
– Ах, бакъып тоймадым бизим къызларгъа!

ЧЕЛЕБИДЖИХАННЫНЪ СОНЪКИ ЙЫРЫ

«Ант эткенмен, сёз бергенмен миллет ичюн ольмеге...»
Ант эткенмен керек болса кене кьайтып кельмеге,
Насыл этип, эвлятларым, мен сизлерни ташлайым?
Бугунь кене миллет ичюн курешимни башлайым.
Суретимни байракъ этип котердинъиз коклерге,
Йырларымны даркъаттынъыз гьурурланып коп ерге.
Лякин даа бильмейсиздир энъ мукъаддес сырымны –
Айтайым мен, эвлятларым, сизге сонъки йырымны:

Ант этип сиз чагъырдынъыз кок байракълы Къурултай,
Амма кокни яраштырмай йылдызларсыз тек бир ай.
Заметинъиз бошкъа кетер, сизде бирлик болмаса,
Бирлешмекчюн ант этмеге сизде эрлик болмаса.
Эвлятларым, буны сизге Къуран опип айтаман,
Ред этсенъиз, йырларымны алып арткъа кьайтаман,
Демек, халкъым онъмай кельди, онъмай яшап онъмагъан,
Демек – халкъны къуртараджакъ янъы несиль догъмагъан!...

ЭСКИ ЮРТ

Аслы озюм Эски Юрттан узакъ чельде тувсам да,
Багъчасарай ичюн джатсынъ деген ойны къувсам да,
Багъчасарай деселер, ичим-баврым узюле,
Бильмем ничюн козьашларым кирпигиме тизиле.

Нидже кере аякъ бассам ипрангъан Хансарайгъа,
Эр бир ташы-тахтасына тоялмайып къарайман.
Козь ташлайман нидже асыр ич-ичинден инълеген
Сайби ёкъ бошап къалгъан мешур Шаин Къуллеге.

Мында эр шей бир заманда шан-шуретни анъдыра,
Ал-азырки вазиети акъылынъны алдыра.
Тешекюрим сизге бугунь, Эскиюртлы къандашлар,
Топланырмыз къырымтатар адлы бутюн къардашлар.

Топланырмыз шу мукъаддес Азизлернинъ янына,
Эбет, бир кунь бу миллетнинъ джан кирер я джанына.
Багъчасарай деселер, башым-козюм айлана,
Чюнки кобек тамырымыз мында келип байлана.

ЭЙ, КАВКАЗ ДАГЪЛАРЫ

(джесюр чечен халкъына)

Кене кельди башынъызгъа, Кавказ дагълары,
Котляревский, Ермоловнынъ къанлары чагълары,
Кене дёнди кериге дюньянынъ чархы,
Битмейджекми чеченлернинъ яныгъы-ахы?
Кене янъы генераллар чыкъты мейдангъа,
Янъы Йылда къаделери топ-толу къангъа.

Русиени Йылбаш иле хайырлай Ельцин,
Башкъа сёз ёкъ – Алла онынъ акъкъындан кельсин!
Ёкъ, бу сёзлер къаргъыш дегиль, бу сёзлер – текбир,
Эр чеченнинъ агъзындаки «Аллаху экбер!»
Эр чеченнинъ элиндеки къавий бу сила, –
Шеит кеткен эр чеченге дуа-суселя.
Шаирлерни мефтун эткен Кавказ дагълары,
Сизни топкъа туткъанларнынъ бармы арлары?
Унуттымы олар ёкъса Хаджы Муратны?
Ексан этмек истейлерми ёкъса Къуранны?
Дуймайлармы я, Шамильнинъ тирильгенини?
Джохар онынъ руху олып корюнгенини?
Бу куньлерде багъырымны чокъ суаль тырнай,
Сёйлемейджек олам, амма агъызымда турмай:
Къайсынъ агъа сагъ олайды, биринджи олып
Орталыкъкъа чыкъар эди гъадапкъа толып.
Я не ичюн эшитильмей Расул деген сес?
Нечюн кельмей Дагъыстандан джыллы бир нефес?
Ингъуш, Малкъар ве Къыбарда, не олды сизге?!
Шай деп бельки айтасыздыр озь-озюнъизге...
Сизге акъыл огретмеге ёкъ меним акъкъым,
Мен бир кичик эвлядыман укъукъсыз халкънынъ.
Эй, сиз, Кавказ дагъларынынъ джесюр мертлери,
Кичик халкънынъ дев юрекли чечен эрлери,
Бу куньлерде мен де сизсиз яшап олмайым,
Бу шиirimни бир сила деп сизге ёллайым!

1995 с. январь 1

ХАЛКЪЫМДАН ОГРЕНДИМ

Бир вакъыт аятнынъ юзюни таптап,
Инсангъа къара кунь тилегеним ёкъ.
Юрьмедим ичиме гъарезлик сакълан,
Инсангъа яхшы кунь тилегеним чокъ.

Халкъымдан огрендим отъмек-тузумны
Эр даим эляллап ашамагъа мен.
Халкъымдан огрендим ачыкъ юзюмнен
Эр ерде намуснен яшамагъа мен.

ИНСАНГЪА

– Сен Кунешке ошама –
О геджеден нур бермей.
Сен Айгъа да ошама –
Кунеш чыкъса корюнмей.

Ошама сен йылдызгъа –
Йылдызынъ илле сёнер.

Янардагъ олма къызгъан –
О да бир кульге дёнер.

Сен дерьягъа ошама –
Онынъ ёлун кесерлер.
Аккъъан сувдай яшама –
Къадыр этмей ичерлер.

Ошама сен, ошама сен
Эпкин эскен еллерге.
О дегильми, афатларнен
Гъам кетирген иллерге?

Ошама сен ачкъан гульге –
Гульнинъ омрю кыскъадыр.
Къыяс олма шень бульбульге –
Къуш талийи башкъадыр.

Океангъа ошама сен –
Далгъаланса ятышыр.
Къар-борангъа ошама сен –
Арзу-умютлер къарышыр...

Эр муджизе ерде-кокте
Озьдесине яшасын.
Сен оларгъа ошама тек,
Олар сангъа ошасын!

ОКТАБРЬ 6, 1992

*Ягъмур ягъса – къакъ турар,
Хан отурса – халкъ турар.
(Аталар сёзю).*

Кучьлю бир юмрукъдай топланып кельдинъ
Ве ким олгъанынъны косътердинъ, халкъым,
Ве ким олгъанынъны озюнь де бильдинъ
– Ашаланув дегиль тек укъукъынъ аккъынъ.

Сен халкъсынъ – миллетсинъ, сюрю дегильсинъ,
Сангъа «сюрю» дегенлер озьлери сюрю.
Гъадаплансанъ – ташкъан кучьлю бир сельсинъ
– Сангъа къаршы туралмаз къанлы козь борю.

Копеклер омюрлик афырса биле,
Агъызы копюрп – сапырса биле,
Ёл алгъан бир керван ёлундан къалмаз,
Мензили – Ватандыр, керван ич талмаз.

Копек зенааты – афирмакъ билем
Мен оны олуджы бир ал деп санам.

Амма шу акъылсыз копеклер иле
Бизим копеклер де афырса, янам...

Сабры тюкенип ипрангъан халкъым,
Къалкътыгъ да олдыгъ сен бир атеш акъым.
Ах, корип олсайдым сёнмегенигъни,
Ах, корип ольсейдим ольмегенигъни!..

«А-зат этингиз!»
«А-зат этингиз!»
Мейданда эль саллап къычыра миллет.
«Мындан кетингиз!»
«Мындан кетингиз!» –
Деп сопа саллай къара кучь – зиллет.
«Кимни азат этмек?
Не истей бу халкъ?» –
Деп сорай русча сарышын къадын.
Кимсе къулакъ асмай онъа. Сес келе:
«Сакът олунгыз! Сакът...»
Къадын менден сорай:
«Ким къапавлы? Ким?»
Серт-серт джевап берем: «Халкъ!»
Беллейим, бильмейдир бельким...

Олю козю киби пенджерелер.
Джамлары къырылгъан пенджерелер...
Дерсингъ аждерханыгъ козьлерин
Оюп алгъанлар.
Пенджере тубюнде ачув ташлары.
Къырылмагъан джамлар йылтырай –
Сагъ къалгъан аждерха башлары...
Бина ичинде сувукъ рузгяр эсе,
Индир ташы киби халкъымны эзе, эзе, эзе...

Чалбаш, бурюшик къартий ялвара:
«Я Раббим! Кильсеси янсын явурныгъ,
Чокъунмагъа ер тапмасын, я Раббим!»...
Теним титрей, мен де ялварам:
«Я Раббим! Дингълеме, дингълеме бичаре къартийни.
Я Раббим! Кильсесин якъма!
Барсын да чокъча чокъунсын, –
Эллери башына, коксюне токъунсын –
Бельки анълар меним де башымны, коксюмни.
Къартийим,
къартийчигим,
окюнме!»

1992 с. октябрь 7-9

ОКЪУЙЫДЖЫМА

Бу китап иджадымнынъ сонъмы, ортасы,
Бельки шербетидир, бельки тортасы,
Бельки «къайнатмамнынъ» дамсыз сорпасы,
– Окъуйджым, озюнь къыймет кесерсинъ.

Сатырларда биревлер танырлар озюнь,
Биревлер айретнен тикерлер козюнь,
Эр фырсаат кельгенде яздым чин сёзюм,
Такъдир кефинимни озюнь бичерсинъ.

Геджелер озюмнен озюм къалгъанда,
Ильхамым де сёнип, де гуръ янгъанда,
Эр сефер къалемим эльге алгъанда,
Самимий окъуйджым, тек сени анъдым.

Бинъ тюрлю шубелер къыйнап якъкъанда,
Умютсиз тенимден къан-тер акъкъанда,
Азраиль тёпеме келип саркъкъанда,
Окъуйджым, тек сенинъ эшкъынънен яндым.

Билемен, кунъ-кунъден эксильмектесинъ,
Тиль бильмей тамырдан кесильмектесинъ,
Эждатлар хатрасын эп сильмектесинъ,
Тильсиз бир миллетке чеврильмектесинъ.

Чобан-задемизни окъуп олмасанъ,
Номан-задемизни окъуп олмасанъ,
Озь тувгъан юртунъда кимсинъ ве несинъ?
Эджель тёшегинде яткъан миллетсинъ...

Багъышла кенъезге кельгенде джаным,
Сени бойле титис сёзлернен анъдым,
Барсын, тильсиз тенде къурусун къаным,
Тильсизлик бетердир ватансызлыкътан.

Тильсизлик бетердир бинъ акъсызлыкътан,
Козьяшын къурумаз олмаса тилинъ...
Тувгъан тиль энъ буюк Ватанынъ-Илинъ,
Тильнен къуртулырсынъ батакъ-сазлыкътан!

Озь тувгъан тилинъден лезет алмасанъ,
Озь тувгъан тилинънен гъурурланмасанъ,
«Ант эттим!» дегенде джошып янмасанъ,
Не озюнь къалырсынъ, не къалыр сесинъ.

Дюнъяда Иман ве Ватан екъане,
Ватанда Миллет, Тиль ве Джан екъане.
Тувгъан тилинъ иле миллетнен, дерсинъ,
Барсынъмы, ёкъсынъмы Тильде корерсинъ!

КЪЫРЫМ ДЖЕННЕТ ДЕГИЛЬ, ДОСТЛАР

Къырым дженнет дегиль, достлар,
Берильсе де Алладан,
Мында чокътан не урийлер,
Не мелеклер къалмагъан.

Къырым дженнет дегиль, достлар,
Сиз дженнетке къызманъыз
Алландырып-балландырып
Ялан ресим сызманъыз

О, тек Къара денъиз дегиль
Сазлыгъы бар, голю бар,
Сувундан туз дамы кельген
Къаврап къалгъан чёлю бар.

Дюльбер олып корюнсе де
Къарагъанда тышындан,
Къасым айы киргенден сонъ,
Джан тюнъюлир къышындан.

Къырым дженнет дегиль, достлар,
Пек хорлангъан, денъишкен,
Мында нидже ёл айрылып,
Нидже ёллар кесишкен.

Нидже йыллар мында аякъ
Басмагъанлар къалмагъан.
Сельбилерге торбасыны
Асмагъанлар къалмагъан.

Нидже йыллар ешилъ ада
Олгъан керван сарайы
Емиш биткен багъларында,
Чёллеринде къорайы.

Зеэр-ляджсыз берекет ёкъ
Багъчасында-багъында.
Сув къалмагъан Къарасувда,
Салгъыр деген агъымда.

Кельмешекнинъ эр бир сою
Алайым деп тырышкъан
Кентлер-койлер борукъсыгъан,
Тютюнлернен къарышкъан.

Къырым! Къырым! Бир заманда
Бельки дженнет эдинъ сен.
Энди исе джеэннемнинъ
Къапысына кельдинъ сен.

Къайтып келе санъа янъы

Джан береджек тамырынъ.
Шу тамырынъ иле багълы
Эр бир гъыданъ, эр сырынъ.

Къырым! Сени къуртарымыз,
Сонъ макъсаткъа етермиз,
Я да сендай тапталыр да
Олип-сѣнип кетермиз.

Къырым, бельки биревлерге
Сен бир дженнет-межянсынъ.
Бизге исе дженнет дегиль
Къырым, бизге Ватансынъ!

КЪЫРЫМГЪА КЪАЙТКЪАН ЭМИРАМЕТ

Буюк шаиримиз Эшреф Шемьи-заде сюрдюнликте булунгъан халкъымызнынъ арасында расткельген базы инат-ахмакълар акъкъында «Эмираметнинъ инатлыгъы» адлы шиир язгъан эди. Бу шииримде мен шу Эмираметнинъ Къырымгъа къайтып кельгенини коръдим...

Эмирамет деп мени ич танымазлар, –
Миллетке пе-е-к якъын олып корюнмесем.
Миллетке пе-е-к якъын олып корюнген сонъ,
Бир озюм дѣрт группагъа болюнмесем.

Эмирамет деп мени ич танымазлар, –
Лаф эткенде богъаз керип, пек джошмасам.
Пек джошкъанда айтылгъан эр бир лафыма
«Но», «Конечно», «запсем» деген сѣз къошмасам.

Эмирамет деп мени ич танымазлар, –
Эр ерде тек меним сѣзюм акъ демесем.
Чокълукъ юрьген ъл-ызларгъа шап тюкюрп,
Ахры-сонъу балабан бир... емесем.

Эмирамет деп мени ич танымазлар, –
Элли йыллыкъ гъурбетликтен дерс алмасам.
Башымыздан кечкенлерни тез унутып,
Джемааткъа душман киби терс олмасам.

Эмирамет деп мени ич танымазлар, –
Битке ола ѳргъан-тѣшек куйдюрмесем.
Домуз бакъып, сала ашап, ракъы ичип,
Явурларгъа озюмни пе-э-к севдирмесем.

Эмирамет деп мени ич танымазлар, –
Атланмайджакъ озенлерден атламасам
Догъмуш агъам менден буюк эв къургъанда,
Кунъджюликтен янып-куйип патламасам.

Манъа дерлер: «Бизим инат Эмирамет
Къалса биле джаиль олып, дымма сокъур,
Инатлыкътан таш кесилип, омюр бою
Ана тильде не газет, не китап окъур».

Манъа дерлер : «Бизим инат Эмирамет
Кяр олмаса, балакъ тиреп сувгъа кирмез»,
«Татар тилин билип къайда киреджек?», – деп,
Баласыны миллий окъувгъа да бермез.

Эмирамет деп мени ич танымазлар,
Миллетимнинъ тарихына тюкюрмесем.
Бугуниме, ярыныма тюкюрген сонъ,
Ахиретте мезарымда окюрмесем.

Мен кене де шу Эмирмен, шу Аметмен, –
Инат олып ич бир шейге иришмедим.
Элли йылда сокъур козюм ачылмады,
Сюргюнликтен къайтсам биле денъишмедим.

КЪЫРЫМНАМЕ

Эй, ватандаш!
Атешке кир, азыр ол сен янмагъа,
Ватан ичюн джан бермесенъ,
Ничюн кельдинъ сен дюньягъа?
Гузель Къырым топрагъында
Эджадынънынъ къаны бар,
Эр бир терек япрагъында
Миллетинънинъ джаны бар.
Керек олса фуртанадай
Атыл душман устюне,
Косьтер онъа асырларнен
Топлангъан бар кучюньни.
Еньмегендже омюр-билля
Куреш кене ве кене!
Ал, деделер алалмагъан
Ынтыкъам ве очюньни!
Сен миллетсинъ, бир заманда
Московда ат ойнаткъан,
Аджыз къалгъан гетманларгъа
Ярдым къолунъ узаткъан
Бугунъ ничюн анда-мында
Къоркъып-пысып юресинъ?
Озь юртунда сучлу киби
Бойнынъ къысып юресинъ?
Бу топракънынъ багъчалары –
Сайби тек бизмиз, биз
Бу топракъта ачылды ве
Юмуладжакъ козюмиз.
Не шеревли бу топракъта

Курешмек ве джан бермек!
Не шеревли тамгъа
Кок байракъны котермек!
Антлы Номан ве Джаферлер,
Амет Озенбашлылар,
Миллет ичюн Къара денъиз
Киби къайнап таштылар.
Муса Мамут мешгаль олды,
Мустафалар сынмады,
Джеэннемден кечселер
Де Ватаным деп тынмады.
Шу дегильми, миллет, санъа гъурур
Берген, кучь берген?
Джесюрлик ве къараманлыкъ,
Ёлларыны косътерген.
Такъдирине язгъан Мевлям –
Курешмеге атлан сен,
Далгъалансынъ байрагъымыз
Талгъан-талгъын эллерде,
Далгъалансын боранларда,
Къасыргъалы селлерде,
Далгъалансын Хансарайда,
Эр сачакъта, эр эвде
Несиллерден несиллерге
Тюшмесин о еллерден!

СЕН МЕНИ ОЙЛЕ СЕВ...

Сен мени багърынъа ойле бас, гузелим.
Тенинъден сыджакълыкъ алайым.
Сен мени багърынъа ойле бас, гузелим,
Къокъунъда мис олып къалайым.

Сен мени сачынънен ойле сар, гузелим,
Ярамаз эллерим багълансын.
Сен мени сачынънен ойле сар, гузелим,
Кунъджюлер юреги дагълансын.

Сен мени... сен мени... Ойле опъ, гузелим,
Леблерим атешдай янсын.
Сен мени... сен мени... Ойле опъ, гузелим,
Нефисхор вуджудым къансын.

Сен мени ойле сев, гузелим,
Севгинъден саф лезет алайым.
Сен мени ойле сев, гузелим,
Ольгендже сенинънен къалайым!

S.O.S.!

Къуртарыңыз, къуртарыңыз гемимиз бата!
Гемимизниң баш диреги йыкылаята.
Дерьямызны басты боран – къуру сафсата,
Денъизжилер яры олю алында ята.

Исмаил бей, нидамызны эшит! Кель етиш!
Эвлятларның ят лехчеде гъайрай тиль ве тиш.
Къайтып кельдик ана-юрткъа амма олды иш!
Бойле мутхиш олмагъандыр ватандан кетиш...

Ана-юрткъа къайтып кельдик – ильсиз яшаймыз,
Бир миллетте олмагъан шей – тильсиз яшаймыз.
Аджылар эп чокълашса да, – динсиз яшаймыз.
Къальбимизде дердимиз чокъ – инсиз яшаймыз.

Учъ эвлятны эгиз этип догъургъан ана,
Тувгъан тильде бир сёз айтмай телеяйында,
Асан, Усеин ве Осман деп адларын анъа,
Амма миллет, Ватан руху къайдадыр, къана?!

Дёрт йыл эвель эгизлерге бакъып севиндик,
Миллетимиз бойле артар, иншалла, дедик.
Миллий Меджлис тарафындан бахшыш да бердик,
Бугунь шу учъ огъланчыкъта ят рухун коръдик.

Нидамызны эшит сенде де, эй Чобан-заде!
«Тувгъан тиль»ни окъугъанда агълаймыз къа де, –
Насыл зенгин эди тилинъ ве насыл саде,
Башкъа тильде сёйлешмекни эттик биз адет.

«Къуш яврусы ювасында коръгенин кутер», –
Бугунь бизлер къуш алындан бетермиз, бетер.
Гемимизниң диреги – тиль, батар да кетер,
О баткъан сонъ, унутылып, миллет де битер.

– Адымызны денъиштирмек, – дей етмишли къарт, –
Муим иштир! – Къартым, чекиль, арабанъны тарт!
Ана тили батаяткъан хасис заманда
Алджырагъан дедем, сёйле, неге бойле шарт?

Неге бойле тартышувлар неге къайнаймыз?
«Миллий девлет», «миллий ад» деп джан чайнаймыз?
Миллий тильде олсун «къырым» я «татар» бармы?
Тильсиз миллет такъдиринен нечюн ойнаймыз!

Къуртарыңыз, къуртарыңыз! Гемимиз бата!
Гемимизниң баш диреги йыкылаята.
Дерьямызда къопты туфан – кучлю сафсата,
Денъизжилер яры олю алында ята!

2000 с. апрель

ТУВГЪАН ТИЛИМ

Сени сюргюн эттилер, ах, тувгъан тилим,
Истедилер айырмагъа тамырынъдан.
Атешлерде савурылды кокке кулюнъ,
Тек кимлер къыл къыдырмады хамырынъдан?

Нидже юзь йыл къарсанбалы ёллар кечтинъ,
Сенде эди ата-бабам къайгъылары.
Яшавынънен душманларгъа кефин бичтинъ.
Ольдюртмединъ халкъынънынъ саф дуйгъуларын.

Сойкъырувны аслы сенден башладылар,
Къападылар зорлап, ныкътап тар кирилге...
Халкъынъ киби алев-откъа ташладылар, –
Эфсаневий къуш олдынъ сен эп тирильген.

«Зенгин тиллер» лугъатларын ачаман да, –
Шашып къалам! – оларны сен байыткъансынъ!
«Ридна мова»да ёкъсынъмы, я русчада? –
Къа, бакъайым, татарджа сёз ёкъ, деп айтсын!

Бу къадарлыкъ, бол-джумертлик олурмы я?
Яткъа берип, озюнъ аизар чекесинъ.
Тиль маджарынъ онъгъанлыкъкъа толурмы, я?
Топрагъынъа домузтамыр от экесинъ.

Ёкъ, мен санъа шикъетнен зарланмайым,
Озюмиз де сени хорлап ипрандырдыкъ.
Эп бир сеннен гъурурланам! Арланмайым! –
Сеннен агълап, сеннен кулип яттыкъ, турдыкъ.

Ах, бугунъ де къадинъни бильсе эдик,
Йылтыратсакъ – тотларынъны сильсе эдик,
Фикримизни сенинъ иле къайрар эдик,
Сенден кейф алып, ах, бир майрар эдик!

Тувгъан тилим! Гузель тилим! Кене яша!
Юрткъа къайттыкъ сеннен бирге йыллар аша;
Сен бар экеч, олюмге ич баш бермемиз,
Топракъ дегиль, душмангъа бир таш бермемиз!

ТЮРКИЕДЕ ЯШАГЪАН ЮРТДАШЛАРЫМА

Денъиз къайнакъ, джол узакъ, йыллар сувукъ
Болса да, эй, тувгъанлар, гонъюль джувукъ.

Сынды ханнынъ къылычы урулып ташкъа,
Бармы душман бизлерге явурдан башкъа?

Биз бу якъта джылаймыз, джурек сувмай,
Сиз кеткен сонъ Къырымда кунеш тувмай.

Топрагъымыз бир эди, къанымыз бир,
Чокърагъымыз бир эди, джанымыз бир.

Савурылгъан тарыдай сепильдик кеттик,
Сизлер анда, биз – мында нелер чектик!

Бизлер явур къолунда, сиз – мусульман,
Къай биринде коп экен акъ ве иман?

Але бугунъ бильмеймиз, джылашамыз...
Дертимизни гизлеп сонъ сырлашамыз...

Къол сынгъанда сакъладыкъ дженъ ичинде,
Джумрукъларны сакъладыкъ джелъ ичинде.

Шундай этип учъ юз йыл джан сакъладыкъ,
Миллет деген темиз бир къан сакъладыкъ.

Эй, юртдашлар, тувгъанлар, эй, гъазылар,
Айрылыкъта копми таа джурек сызлар?

Керчининъ джолын от басты, Чонгъар джылай,
Джавун джава токътамай, пек шыбалай...

Мангъыт, Манай телексип джолгъа къарай,
Асретликтен чаларгъан сачып тарай.

Иншалла, сиз де къайтарсыз ешилъ джурткъа,
Деп токътамай къараймыз денъиз, сырткъа.

Ах, бу дерттен джурегим тилим-тилим,
Деп сизге селям джиберген Шакир Селим.

ТЮШЮНДЖЕ

Насыл бир куньлерге къалдыкъ, къардашлар.
Бу узун ёлларда талдыкъ, къардашлар,
Аман-аман битип яндыкъ, къардашлар,
Козюмиз огюнде сабийлер оле, –
Дюнья бизге бакъып, бир козьнен агълай, бир козьнен куле.

Дюньягъа нам берген бир миллет эдик,
Асырлар тюбюнден тирилип кельдик,
Ватангъа козь тикип къурбанлар бердик,
Бизни кене болелер бир шына иле, –
Дюнья бизге бакъып, бир козьнен агълай, бир козьнен куле.

Къалмады арамызда бирлик кенъеши,

Шунынъчюн кыыздырмай Ватан кунеши,
Шунынъчюн юрюшмей, эй, халкъым, ишинъ,
Шунынъчюн багърынъны ханджерлер тиле, –
Дюнья бизге бакъып, бир козьнен агълай, бир козьнен куле.

Эпимиз къабардыкъ минген хамырдай,
Къарышып къалмайыкъ бир топ чамурдай,
Кесилип башладыкъ къуругъан тамырдай,
Яшаймыз буларны биле ве биле, –
Дюнья бизге бакъып, бир козьнен агълай, бир козьнен куле.

Бизини кене биревлер ойнатмакъ истей,
Кене дамсыз бир шорба къайнатмакъ истей,
Кенардан хошланып бир бакъмакъ истей,
Бар, ойна, козьяшынъ силе ве силе, –
Дюнья бизге бакъып, бир козьнен агълай, бир козьнен куле.

Санки душман олдыкъ бир-биримизге,
Урьмет ёкъ не олю не тиримизге,
Не олды, къардашлар, не олды бизге?!
Кене дерсинъ бир белялар бастырып келе, –
Дюнья бизге бакъып, бир козьнен агълай, бир козьнен куле.

Алладан берильген гузель бу топракъ,
Козьлеримиз киби корьлангъан чокъракъ,
Тереклеримизде сараргъан япракъ
Бизи киби чекмекте ферьят ве нале, –
Дюнья бизге бакъып, бир козьнен агълай, бир козьнен куле.

Эй, фелек, ишинъе акъыллар етмей,
Татарнынъ башында тюшюндже битмей,
Бир кучюк арзум бар – акълымдан кетмей:
Омюрлер бите ве омюрлер келе, –
Демесинлер:
«Дюнья бизге бакъып, бир козьнен агълай, бир козьнен куле».

ВАТАНГЪА КЪАЙТУВ

Акъмесджитнинъ ава ёлу, –
Самолётлар топ-толу:
Къалпакълы бар, шапкели бар,
Такъиели бар, ялынбаш...
Янтайгъанда кимерде бир
Когертенинъ сагъ-солу,
«Олян! Олян!» – деп айталар
Бир-бирине саллап баш.

– Булар кимлер, я? – деп сорай
Сарышын бир къырджыман, –
Лафларыны анъламайым,

Насыл тильде айталар?
Онъа шойле джевап бере
Къалпакъ кийген «терджиман»:
– Булар бизим къырымтатарлар,
Ватанына къайталар.

Горюльтиси кокни ярып
Ерге къона самолёт.
Басамакътан энтир-тентир
Башта къартлар тюшелер.
Авада мис къокъу толу, –
Санки этраф ешилъ от,
Шу къокъу ве шу топракънен
Агълашып корюшелер...

– Аджеп, ничюн бу адамлар
Тюшкенинен авадан,
Бу топракъны опымек ичюн
Эгилелер – яталар?
Козюн узьмей шойле суаль
Берген анав адамдан
Къалпакълы дей: – Къырымтатарлар
Ватанына къайталар!

Акъмесджитнинъ дёрт тарафкъа
Узангъан дёрт ёлу бар,
Ёл четинде ёлджуларгъа
Ёл косьтерген «къолу» бар...
Дёрт бир якъкъа даркъалалар
Татарлар эв къыдырып,
Чельнинъ, дагънынъ ве денъизнинъ
Кечип яры сынъырын.

Къырымда чешит хынзыр яшай,
Тик бакъалар козюнъе,
Татарлардан къалгъан юртны
Татарларнынъ озюне.
Бабасынынъ къыйметинден
Еди къат чокъ саталар, –
Къырымтатарлар Ватанына
Мына бойле къайталар.

Прописка деп чапкъайлар
Эр афта ве эр айда,
Шу хайырсыз пропискасыз
Раат яшав, иш къайда?
Аякъ топу киби сени
Фырлаталар, аталар, –
Къырымтатарлар Ватанына
Мына бойле къайталар...

Хасталанып вефат этти

Бир сабийчик учь яшта,
Пропискасы олмагъанчюн
Комюльмеди о Сакъта...
Бойле алны корьген халкълар
Таш кесилип къаталар, –
Къырымтатарлар Ватанына
Мына бойле къайталар!..

Корьдим ава лиманында –
Юрек-багъырым сызлады,
Битасынен сагълыкълашып
Агълап къалды къызларым.
Агълап-сызлап сагълыкълашты
Даа нидже биталар, –
Къырымтатарлар Ватанына
Мына бойле къайталар.

Ич тюкенмей авдет ёлу,
Кочь ярасы савушмай,
Айры тюшкен къоранталар
Бир-бирине къавушмай.
Раббим, озюнь сабыр бер, деп,
Дуа окъуй аталар, –
Къырымтатарлар Ватанына
Мына бойле къайталар.

Бу миллетнинь сабырыны
Сынайджакъсынъ къач асыр? –
Эй, сен фелек – ялан дюнья,
Юреклерни ёгъурдынъ!
Пек чокълашты арамызда
Намуссыз ве джинасыр, –
Халкъ къысметин ашап-юткъан
Чокъ «эрбап»лар догъурдынъ.

Етмегендай бу азаплар,
Ашалыкълар, хорлукълар,
Огюмизде тизильгенде
Даа нидже зорлукълар,
Озь халкъынънынъ серсемлери
Зеэр-зокъум къаталар, –
Къырымтатарлар Ватанына
Мына бойле къайталар!..

Тарих бир кунь екюн чекер,
Эр шей келир ерине,
Тёпемизде адалетнинъ
Ышыкълары корюне...
Бугунь бизге дюнья эхли
– Къайтынъыз! – деп айталар,
Къырымтатарлар Ватанына
Къайтаджакъ эм къайталар!

1989-1996 сс.

ЯРАЛАНГЪАН ТЮРКЮЛЕР

«Алуштадан эскен еллер» фуртуна олды,
Судакъ–Кефе ёлларына кыямет толды,
Гузель Кырым дагъларынынъ чырайы солды, –
Эй-вах, достлар, яраланды Ватан тюркюси.

«Сейит огълу Сейдамет»лер кене урулды,
Папазларнынъ дарагъачы кене кырулды,
Кене Кырымтатарларнынъ гонълю кырылды, –
Эй-вах, достлар, яраланды Ватан тюркюси.

«Шу Ялтадан» таш юкленмей, юклене пара,
Бутюн Кырым чевирильди толчок-базара,
Эр адымда айдутлар ве езитлер тура,
Эй-вах, достлар, яраланды Ватан тюркюси.

«Татарлыгъым» тувгъан ерим хорлана бугунь,
Къурбанларгъа бакъып козьлер торлана бугунь,
Бу мукъаддес топрагъымыз зорлана бугунь,
Эй-вах, достлар, яраланды Ватан тюркюси.

Эй, «Булутлар», биз олмагъан юрткъа етинъиз,
Багърымызда олгъан дертни алып кетинъиз,
Номанларгъа, Бекирлерге селям этинъиз,
Эй-вах, достлар, яраланды Ватан тюркюси.

«Ант эткенмен»... тек шу тюркю яраланмады,
Бизге ондан гъайры ишанч-умют къалмады,
Гузель Кырым, бугунь санъа седждем – шу тюркю,
Яралангъан тюркюлерге мельэм – шу тюркю.

1995 с. июнь-июль